Tijdschrift Sociologie

Tijdschrift Sociologie 7: 113-143
© de auteur(s) 2026 © CC BY NC ND 4.0
https://doi.org/10.38139/ts.93175
www.tijdschriftsociologie.eu

Onderzoeksartikel

Eén voor allen en allen tegen klimaatverandering? Sociale verschillen in klimaatovertuigingen en gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid bij Vlaamse jongeren

Fien Pauwels
Vrije Universiteit Brussel
fien.pauwels@vub.be

Robine Horckmans
Vrije Universiteit Brussel
robine.horckmans@vub.be

Bram Spruyt
Vrije Universiteit Brussel
bram.spruyt@vub.be

Jessy Siongers
Vrije Universiteit Brussel – Universiteit Gent
jessy.siongers@vub.be

Kernwoorden: jongeren, klimaatattituden, sociale verschillen, klimaatverandering

Abstract

Combating climate change and paving the way for a more sustainable future are among the greatest challenges of our time. Young people often take the lead in campaigning for climate action. The climate strikes, in which thousands of young people skipped school to demand more robust climate policy, are a striking example of this. In the wake of these actions, young people were often portrayed in the media as a homogeneous, climate-conscious group, set against older, far less climate-conscious generations. We also see this trend in research, which tends to focus primarily on climate activists or the effects of climate education. Yet there are also good reasons to expect significant social differences in climate attitudes amongst young people. Data from the Flemish Youth Research Platform (JOP), collected in 2023 (n = 904, aged 16–25), supports this assertion. In this study, we distinguish between belief in climate change (convictions) and the perception that one's own efforts are relevant in combating climate change (perceived climate efficacy). It is striking that material deprivation and time perspectives have no effect on young people's climate attitudes. Solidarity, education, political engagement and the transition to adulthood do, however, account for social differences in young people's attitudes towards climate change. Young people's attitudes towards climate change

are also clearly rooted in political and ideological differences. In the conclusion, we take our findings as a starting point for a discussion on how to approach a targeted climate policy.

Introductie

Jongeren spelen een grote rol in de strijd tegen klimaatverandering. Door middel van protesten en schoolstakingen zetten zij overheden onder druk meer ambitieuze maatregelen te nemen en meer werk te maken van klimaatrechtvaardigheid. Ook onderzoek toont dat het klimaat een belangrijk thema is voor jongeren (Henn et al. 2022). Dit leidt echter vaak tot brede, generaliserende aannames over de wensen en verwachtingen van jongeren met betrekking tot een duurzame transitie. De acties van jongeren hebben ook geleid tot groeiende academische aandacht voor hun visie tegenover klimaatverandering. Een groot aantal studies bestudeert de invloed van klimaatonderwijs en leefomgeving van jongeren op hun klimaatattitudes (Hermans en Korhonen 2017; Lee et al. 2020). Dergelijk onderzoek is echter vaak relatief kleinschalig en/of gebaseerd op steekproeven die gevoelig zijn voor zelfselectiebias (bijvoorbeeld een focus op mensen die al geïnteresseerd waren in klimaatverandering) (Lee et al. 2020; Wan et al. 2024). Daarnaast richt veel onderzoek zich op de klimaatattitudes van jonge klimaatactivisten en is het vaak kwalitatief van aard (Han en Ahn 2020; Haugestad et al. 2021; Nairn 2019; O'Brien et al. 2018; Poot en Bauwens 2023). Omdat klimaatactivisten geen representatieve afspiegeling zijn van de bevolking, draagt een focus op klimaatactivisten bij aan een eenzijdige weergave van de klimaatattitudes van jongeren, zowel in de media als in wetenschappelijk onderzoek. Het grootschalig kwantitatief onderzoek dat expliciet kijkt naar jongeren, hun klimaatattitudes en de sociale verschillen hierin blijft echter schaars (Geerts et al. 2022; Wan et al. 2024).

Er zijn echter goede redenen om aan te nemen dat er aanzienlijke sociale verschillen bestaan in de klimaatattitudes bij jongeren. Mechanismen zoals materiële deprivatie en toekomstperspectieven, solidariteit, (politieke) kennis en transities naar volwassenheid spelen waarschijnlijk een rol bij het vormgeven van deze attitudes. Het bestuderen van deze mogelijke verschillen is van belang, aangezien effectieve klimaatactie vereist dat alle bevolkingsgroepen betrokken zijn en een bijdrage leveren. Een dergelijk streven heeft weinig slaagkans als klimaatverandering het voorwerp wordt van polarisatie, vooral wanneer deze gekoppeld wordt aan sociaaleconomische breuklijnen. Een beter begrip van sociale verschillen in de klimaatattitudes van jongeren is daarom niet alleen belangrijk om polarisatie te vermijden, maar ook om beleidsinitiatieven te ontwikkelen die beter aansluiten bij de diverse behoeften en perspectieven van verschillende groepen. Deze studie heeft dan ook tot doel de volgende vraag te beantwoorden: Hoe verschillen klimaatovertuigingen en gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid onder jongeren en welke mechanismen zijn hier een mogelijke verklaring voor?

Om deze vraag te beantwoorden, baseren we ons op gegevens uit een

grootschalig onderzoek van het Jeugdonderzoeksplatform (JOP) naar Vlaamse jongeren, verzameld in 2023 (n = 904; leeftijd 16-25 jaar). Uit onze analyses blijkt dat jongeren geen uniforme opvattingen hebben over klimaatverandering. Hoewel jongeren over het algemeen grote bezorgdheid tonen over klimaatverandering (overtuiging), vinden we aanzienlijke sociale verschillen. In het algemeen geloven jongeren minder dat zijzelf een verschil kunnen maken in de strijd tegen klimaatverandering (gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid), maar ook hier zien we sociale verschillen.

Literatuurstudie

Klimaatattitudes

In dit artikel bestuderen we (1) sociale verschillen in (2) klimaatattitudes bij (3) een representatieve steekproef van jongeren. In deze sectie wordt die drieledige focus verder gespecificeerd en gerechtvaardigd.

Ten eerste richten veel studies zich op jonge klimaatactivisten (Han en Ahn 2020; Haugestad et al. 2021; Nairn 2019; O'Brien et al. 2018; Poot en Bauwens 2023). Dergelijk onderzoek vertrekt van de recente opkomst van vele groepen die overheden aansporen actie te ondernemen in de strijd tegen klimaatverandering. Binnen deze actiegroepen worden jongeren gezien als de belangrijkste drijvende kracht achter klimaatgerechtigheid (Haugestad et al. 2021). Klimaatactivisten zijn echter niet representatief voor de populatie van jongeren.

Ander onderzoek richt zich, ten tweede, op de effecten van klimaateducatie op kinderen en jongvolwassenen. Dergelijke studies onderzoeken de (positieve) correlaties tussen klimaateducatie en de klimaatattitudes en gedragsintenties van jongeren (Hermans en Korhonen 2017; Kellstedt et al. 2008; Le Hebel et al. 2014; Lee et al. 2020), of wat nodig is om jongeren te overtuigen van de negatieve gevolgen van klimaatverandering (Flynn et al. 2021; Kellstedt et al. 2008; Le Hebel et al. 2014). Dit onderzoek richt zich vaak op zeer specifieke en relatief kleinschalige initiatieven of heeft een sterk afgebakende focus wat betreft de bestudeerde uitkomsten. Hierdoor worden sociale verschillen mogelijk over het hoofd gezien en wordt er (impliciet) van uitgegaan dat jongeren homogene klimaatattitudes hebben (Hermans en Korhonen 2017; Lee et al. 2020). Zelfs wanneer er typologieën van jongeren worden opgesteld, zijn deze niet gebaseerd op sociale status, geslacht, opleidingsniveau, enzovoort (O'Brien et al. 2018).

Het eerste kernidee dat ten grondslag ligt aan onze studie is dat hoewel (1) activisten een cruciale rol kunnen spelen in de transitie naar een duurzamere levenswijze en (2) het essentieel is om de mechanismen te bestuderen die duurzaam gedrag bevorderen (wat vaak specifieke onderzoeksopzetten vereist), dergelijke transitie uiteindelijk de samenwerking van de gehele bevolking vereist. Het bestuderen van sociale verschillen binnen de brede jongerenpopulatie is daarom een belangrijk (aanvullend) element om gerichter onderzoek en beleid te realiseren.

De volgende vraag is dan: sociale verschillen in wat precies? Klimaatverandering en duurzaam leven zijn zeer brede onderwerpen, waardoor verschillende uitkomsten kunnen worden bestudeerd. Eerder onderzoek legde vaak de focus op kennis over klimaatverandering. Kennis is één manier om jongeren te stimuleren actief de negatieve effecten van klimaatverandering tegen te gaan (Hermans en Korhonen 2017; Kellstedt et al. 2008; Le Hebel et al. 2014; Lee et al. 2020). Hoewel kennis vaak wordt gezien als een noodzakelijke voorwaarde voor klimaatactie, is het geen voldoende voorwaarde om een activistische respons op te wekken (DeWaters en Powers 2013). Daarom is het ook nuttig zowel de *overtuigingen* als de *gedragsintenties* van jongeren die direct gerelateerd zijn aan het klimaatthema te onderzoeken. Ook attitudes vertalen zich niet altijd of niet altijd automatisch in gedrag, maar zijn zeker wel een beïnvloedende factor. We volgen hierbij Christensen en Knezek (2015), die een 15-item schaal voor het meten van klimaatattitudes ontwikkelden. Christensen en Knezek maken een onderscheid tussen (1) het geloof in klimaatverandering (overtuigingen) en (2) meningen over de eigen verantwoordelijkheid en doeltreffendheid bij het bestrijden van klimaatverandering (gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid).

De eerste dimensie wordt '*climate beliefs*' genoemd, wat wij vertalen naar 'klimaatovertuigingen'. Het betreft een meer algemene bezorgdheid over klimaatverandering. De tweede dimensie heet '*climate intentions*', wat wij vertalen naar 'gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid', en betreft gedragsintenties en vooral gepercipieerde doeltreffendheid, dat wil zeggen, het geloof van mensen dat zij actief iets te ondernemen tegen klimaatverandering én dat dit ook zinvol is. Beide opvattingen dekken niet alle mogelijke houdingen rond het klimaat af, maar focussen wel op twee belangrijke aspecten ervan (Christensen en Knezek 2015).

De schaal die ontwikkeld werd door Christensen en Knezek steunt op de theoretische aanname dat informatie een mogelijke voorloper is van gedrag. Volgens deze auteurs bestaan klimaatattitudes uit drie componenten: het geloof in klimaatverandering, de emotionele respons daarop en gedragsintenties (Christensen en Knezek 2015; DeWaters en Powers 2013). Daarom analyseren zij niet alleen de overtuigingen van jongeren over klimaatverandering, maar ook hun perceptie van de eigen effectiviteit om verandering teweeg te brengen. Hoewel deze benadering de veronderstelde samenhang tussen kennis en gedrag erkent, een relatie die vaak terugkomt in de literatuur over klimaathoudingen (Hermans en Korhonen 2017; Lee et al. 2020), vonden Christensen en Knezek slechts een bescheiden maar significante correlatie van 0,222 tussen beide dimensies. Dit wijst erop dat overtuigingen over klimaatverandering verband houden met gedragsintenties, maar niet de enige oorzaken ervan zijn. Gedragsintenties kunnen dan ook niet louter als een afgeleide van overtuigingen worden beschouwd. Dit zorgt ervoor dat beide constructen afzonderlijk onderzocht dienen te worden (Fishbein en Ajzen 2011).

De twee dimensies werden door Christensen en Knezek gebaseerd op de

theorie van gepland gedrag ('*Theory of Planned Behavior*') die stelt dat intenties om bepaald gedrag te vertonen de directe oorzaak zijn van daadwerkelijk gedrag. Die intenties worden dan weer beïnvloed door attitudes ten opzichte van gedrag, de subjectieve norm en gepercipieerde controle over gedrag (Ajzen 1985; 1987; 1991). De theorie van gepland gedrag werd bekritiseerd door auteurs die werken vanuit de '*Theory of Practice*'. Dergelijke praktijktheorieën zijn inmiddels uitgegroeid tot een dominant alternatief voor economische en sociaal-psychologische theorieën (Evans 2018; Shove 2010). Hoewel er geen éénduidige definitie bestaat voor deze praktijktheorieën (Shove 2010; Welch en Warde 2015), is de basisassumptie van de praktijktheorie dat consumptie voortkomt uit deelname aan sociale praktijken (bijvoorbeeld koken, schoonmaken, sporten, reizen): mensen consumeren omdat ze bepaalde handelingen willen of moeten uitvoeren. Consumptie is dus vaak routinematig, collectief en sociaal ingebed veeleer dan bewust en rationeel gepland (Warde 2005). Hoewel dergelijke praktijktheorie een belangrijke bijdrage vormt, is zij niet vrij van kritiek. De belangrijkste kritiek, al aanwezig in Alexander's (1995: Chapter 4) kritiek op Bourdieu's werk, op theorieën die de klemtoon leggen op de rol van praktijken is dat ze de neiging hebben mensen te reduceren tot '*cultural dopes*' die op een niet-reflexieve wijze gevangen zitten in gewoonten en gedragspatronen die ze zich langzaam eigen hebben gemaakt. In die zin wordt praktijktheorie soms verweten de omgekeerde denkfout te maken als diegene die ze de theorie van geplande gedrag verwijten, namelijk dat ze een overdreven klemtoon op reflexiviteit vervangen door een totale afwezigheid van reflectie en bewust ondernomen handelen. In deze studie gaan we ervan uit dat beide benaderingen elkaar niet uitsluiten maar aanvullen. Deze studie sluit daarbij meer aan bij benaderingen die ervan uitgaan dat mensen reflexieve en betekenisgevende wezens zijn. Daarom gebruikt deze studie de door Christensen en Knezek voorgestelde attitudeschaal. De schaal sluit aan bij ander onderzoek dat de relevantie van klimaatattitudes bestudeert (Arli et al. 2023; Hubert et al. 2024; Oladipo et al. 2020; Vieira et al. 2023) en werd bovendien specifiek ontwikkeld voor het bevragen van jongeren. Bijkomend voordeel van de schaal is dat ze een relatief beperkt aantal items bevat en dus geïmplementeerd kan worden in algemeen surveyonderzoek.

Sociale verschillen in klimaatattitudes

Hoewel sociale verschillen in klimaatattitudes onder jongeren nog relatief weinig onderzocht zijn, bestaat wel onderzoek bij volwassenen. Dergelijk onderzoek toonde vaak sociale verschillen in klimaatattitudes aan en stelde vast dat jonge vrouwen (Zelezny et al. 2000), met een hoog opleidingsniveau, een hoog inkomen (Franzen en Meyer 2010) en eerder linkse politieke opvattingen (Feinberg en Willer 2013), er de sterkste klimaathoudingen op na houden.

Ook binnen onderzoek naar jongeren zijn er enkele waardevolle bijdragen, bijvoorbeeld studies die zich richten op specifieke groepen (zoals klimaatactivisten) of die gebruikmaken van kwalitatieve methoden om attitudes te verkennen

(bijvoorbeeld Han en Ahn 2020; Haugestad et al. 2021; Nairn 2019; O'Brien et al. 2018; Poot en Bauwens 2023). Deze studies bieden belangrijke bouwstenen, maar geven nog geen geïntegreerd beeld van hoe sociale verschillen samenhangen met de klimaathoudingen van jongeren in het algemeen.

Deze studie tracht aan de bestaande literatuur bij te dragen door onderzoek te verrichten dat (1) gericht is op het bieden van een synthese door meerdere onderliggende mechanismen en sociale verschillen te bestuderen, en (2) zich richt op jongeren in het algemeen. Ons onderzoek richt zich op vier verschillende mechanismen die tot concrete verwachtingen leiden over sociale verschillen in klimaatattitudes bij jongeren, namelijk materiële deprivatie en tijdsperspectieven, solidariteit, (politieke) kennis, en transities naar volwassenheid. Hieronder bespreken we deze mechanismen kort en presenteren we de indicatoren die we zullen gebruiken om ze in kaart te brengen.

Mechanisme 1: Materiële deprivatie en tijdsperspectieven

Het eerste mechanisme dat we bespreken, sluit aan bij de welvaartshypothese, die stelt dat milieuzorg ('*environmental concern*') samenhangt met de financiële ruimte die mensen ervaren: naarmate mensen minder beperkt worden door economische zorgen, kunnen ze zich meer bekommeren om bredere maatschappelijke problemen zoals klimaatverandering. Empirisch onderzoek bevestigt dit patroon: personen uit huishoudens met een hoger inkomen zijn gemiddeld meer bezorgd over het milieu dan personen met een lager inkomen (Beiser-McGrath en Huber 2018; Franzen en Meyer 2010; Gelissen 2007; Kemmelmeier et al. 2002; Echavarren 2017). Deze hypothese sluit aan bij de bredere post-materialismetheorie van Inglehart, die stelt dat individuen die opgroeiden in materieel welvarende samenlevingen vaker postmaterialistische waarden ontwikkelen, waaronder zorg voor het milieu (Inglehart 1990). Vooral leden van de zogenaamde 'nieuwe middenklasse', hoogopgeleide mensen in de diensten- en informatiesector, zouden volgens deze theorie sterkere postmaterialistische waarden uitdragen (Dunlap en York 2008).

Ingleharts theorie verwierf een dominante positie in het verklaren van verschillen in milieuzorgen, maar werd ook bekritiseerd vanuit '*global environmental concern*' en '*environmental justice*' perspectieven (Dunlap en York 2008; Guha en Alier 2013). Verschillende studies tonen inderdaad dat milieuzorg niet enkel voorkomt bij welvarende groepen en dat sociaal kwetsbare populaties vaak actief betrokken zijn bij milieuproblemen waarmee zij direct geconfronteerd worden (Brechin en Kempton 1997; Guha en Alier 2013). Dit wijst erop dat een lagere mate van uitgesproken klimaatattitudes niet noodzakelijk betekent dat het onderwerp als minder belangrijk wordt ervaren.

Onze studie sluit aan bij deze nuancering, maar vertrekt vanuit een andere focus. In tegenstelling tot onderzoek dat internationale verschillen (Dunlap en York 2008; Fairbrother 2013; Gelissen 2007) of opvattingen van specifieke socio-

economische en etnische groepen (Mohai et al. 2009) bestudeert, richten wij ons op een brede groep jongeren (16–25 jaar) binnen de specifieke Vlaamse context. Vlaanderen is relatief welvarend en verstedelijkt, waardoor andere mechanismen mogelijk relevanter zijn dan acute ecologische deprivatie, zoals het verband tussen sociale positie en tijdsperspectief.

Wij stellen daarbij niet dat sociaal kwetsbare jongeren minder om het klimaat geven, maar dat structurele levensomstandigheden de ontwikkeling van klimaatattitudes kunnen beïnvloeden. Aansluitend bij cultuursociologische benaderingen veronderstellen wij dat chronische onzekerheid kan samengaan met een meer kortetermijngerichte oriëntatie, waarbij aandacht wordt opgeëist door onmiddellijke zorgen. Dit betekent niet dat milieuzorgen afwezig zijn, maar wel dat ze minder centraal of minder expliciet aanwezig kunnen zijn. Tijdsperspectief fungeert in onze studie bijgevolg als een verklarend mechanisme dat toelaat voorbij een louter waardenperspectief te kijken om grip te krijgen op eventuele socio-economische verschillen in klimaatopvattingen.

Tijdsperspectieven zijn in deze context relevant, gegeven dat duurzaamheid bereiken een langetermijndoel is dat voortdurende acties op de korte termijn vereist (Joireman et al. 2004). Acties die vandaag worden ondernomen, hebben geen onmiddellijk effect, maar dragen bij aan een leefbare toekomst voor onszelf, onze kinderen en toekomstige generaties (Carmi 2013; IPCC 2023).

Cultureel-sociologisch onderzoek toonde herhaaldelijk dat sociale klassen verschillen in hun tijdsperspectief, waarbij de midden- en hogere klassen vaker een langetermijnperspectief aannemen (Nurmi 1987; Tevington 2018; Weinberger et al. 2017). De materiële deprivatie die de lagere klassen ervaren, leidt daarentegen vaak tot een kort(er) tijdsperspectief (Swidler, 1986). Zij ontwikkelen wat Bourdieu (1984) omschreef als een ‘keuze uit noodzaak’, die mensen ertoe aanzet in het heden te leven. Wat tijdsperspectieven en klimaatattitudes betreft, voerden Milfont en collega’s (2012) een literatuuronderzoek uit om te onderzoeken welk tijdsperspectief de grootste invloed heeft op positieve klimaatattitudes en -gedragingen. Ze vonden dat een toekomstgericht tijdsperspectief een klein effect heeft op positieve klimaatattitudes en een gematigd effect heeft op milieuvriendelijk gedrag. Andere studies stelden eveneens een positief verband vast tussen toekomstgerichte tijdsperspectieven en milieuvriendelijk gedrag, zoals recycleren (Lindsay en Stratham 1997), spaarzaam watergebruik (Corral-Verdugo en Pinheiro 2006), de voorkeur voor woon-werkverkeer met het openbaar vervoer (Joireman et al. 2004) en politiek engagement rond het klimaat (Joireman et al. 2001).

Op basis van bovenstaande argumenten verwachten we variatie in de klimaatattitudes van jongeren naar (subjectief) inkomen. Het idee is dat een lager subjectief inkomen naar een korter tijdsperspectief zal leiden en langs die weg naar minder sterke klimaatattitudes.

Mechanisme 2: Solidariteit

Eén van de kernuitdagingen van een duurzame transitie is dat het alle kenmerken van een collectief actieprobleem bevat: iedereen kan genieten van een meer duurzame toekomst, ongeacht de eigen inspanningen die geleverd worden (Ostrom 2010). Bijgevolg verwachten we dat mensen die meer solidair zijn en meer bijdragen aan het collectieve goed (i.e., duurzaamheid) sterkere klimaatattitudes zullen koesteren. Sommigen beweren zelfs dat solidariteit één van de belangrijkste waarden is voor een duurzame transitie (Torbjörnsson et al. 2011).

In milieupsychologie werd de link tussen waarden en positieve klimaatattitudes reeds uitgebreid bestudeerd. Steg en de Groot (2012; 2008) geven een overzicht van de verschillende perspectieven die gebruikt worden binnen dit onderzoeksdomein. Theorieën rond sociale waardeoriëntaties stellen dat of mensen al dan niet handelen in lijn met het collectieve belang niet enkel afhangt van een kosten-batenanalyse, maar ook van hun sociale waardeoriëntaties: sommigen geven prioriteit aan individueel gewin, terwijl anderen het algemeen belang vooropstellen. De verschillende waardeoriëntaties in de literatuur kunnen gegroepeerd worden onder de termen 'pro-zelf waarden' ('*pro-self values*') en 'pro-sociale waarden' ('*pro-social values*'). In het verlengde daarvan vond Schwartz (1992) een tweedimensionale ruimte met tien waardeclusters en twee hoofdassen: (1) 'zelfverbetering' (gelijkend op pro-zelf waarden) versus 'zelftranscendentie' (gelijkend op pro-sociale waarden) en (2) 'openheid voor verandering' versus 'conservatieve waarden' (Steg en De Groot 2012). Samengevat toont onderzoek dat zelftranscendente waarden (bijvoorbeeld liefdadigheid) en pro-sociale waardeoriëntaties positief gerelateerd zijn aan klimaatattitudes en -gedrag. Wanneer bepaalde acties persoonlijke kosten impliceren, maar voornamelijk anderen helpen en ten goede komen, dan reflecteren ze pro-sociale attitudes en gedrag, wat op een collectief niveau als 'solidariteit' gezien kan worden (Bazzani 2023; Kastner en Matthies 2023).

In deze paper spreken we van 'pro-sociaal gedrag' als proxy voor solidariteit, wat formeel (i.e., vrijwilligerswerk), informeel (i.e., het helpen van vrienden en familie) engagement en sociaal vertrouwen (i.e., de mate waarin men denkt dat anderen te vertrouwen zijn) omvat. Solidariteit is één van de traditionele waarden die aan de basis ligt van pro-sociaal gedrag en is geassocieerd met altruïsme, samenwerking, pro-sociale actie en het verlenen van hulp (Georgeou en Haas 2019).

Hoewel er veel onderzoek bestaat naar het verband tussen socio-demografische variabelen en positieve klimaatattitudes (McMillan et al. 1997) en -gedrag (Kollmuss en Agyeman 2002), legt slechts een klein aantal studies de nadruk op formele vormen van engagement. Seymour en collega's (2018) voerden een longitudinale studie (drie jaar) uit om de associatie tussen klimaatgericht vrijwilligerswerk en zelf-gerapporteerd klimaatgericht gedrag te meten. Gedurende een observatieperiode van drie jaar ondergingen vrouwen en volwassenen (25 tot 54 jaar) die vrijwilligerswerk deden meer klimaatgerelateerde gedragsverandering. Een andere longitudinale studie vond dat mensen die langer dan een jaar

vrijwilligerswerk deden voor een milieuorganisatie een significante toename in hun klimaatbewustzijn, -verantwoordelijkheid en -gedrag doormaakten (Hine et al. 2008). Bühren en Wicker (2024) richtten zich alleen op klimaatattitudes en stelden vast dat vrijwilligerswerk en lidmaatschap van sportclubs ook een positief effect hebben op klimaatattitudes. Een uitgebreider arsenaal aan studies bestudeerde de link tussen vertrouwen en klimaatattitudes (Bodor et al. 2020; Duan et al. 2022; Smith en Mayer 2018), al focussen veel studies op institutioneel vertrouwen (da Silva et al. 2024). Sociaal vertrouwen wordt hierin vaak gedefinieerd als veralgemeend interpersoonlijk vertrouwen (bijvoorbeeld 'de meeste mensen zijn te vertrouwen') (Smith en Mayer 2018) en heeft over het algemeen een positieve impact op klimaatattitudes, maar ook op klimaatgedrag (Taniguchi en Marshall 2018).

Mechanisme 3: Politieke kennis

Eén van de belangrijkste kenmerken van het debat rond klimaatverandering en duurzaamheid is de complexiteit ervan, die zowel technische als maatschappelijke kennis veronderstelt. Het toepassen van deze kennis in de praktijk vormt een uitdaging voor individuen. Opinieonderzoek in het algemeen, en onderzoek naar klimaatattitudes in het bijzonder, heeft dan ook steevast het belang van kennis benadrukt (Tasquier en Pongiglione 2017). Ten eerste is kennis een voorwaarde voor bewustzijn en dus, bij uitbreiding, ook voor sterke attitudes. Individuen kunnen geen bewustzijn en (positieve) attitudes ontwikkelen ten aanzien van een onderwerp zonder de noodzakelijke kennis (Heimlich en Ardoin 2008). Ten tweede wordt de centrale focus op kennis ook aangedreven door beleidsmakers die gericht zijn op het veranderen van attitudes. In vergelijking met beleidsmaatregelen die direct gericht zijn op gedragsverandering, is het indirect cultiveren van attitudes door mensen te informeren een zachtere beleidsmaatregel die minder weerstand oproept (Banerjee et al. 2021).

Het verbaast dan ook niet dat veel onderzoek zich richt op de impact van onderwijsinitiatieven omtrent klimaatverandering en de rol van kennisverwerving. Dergelijke studies tonen dat kennis rond klimaatverandering positief verband houdt met klimaatattitudes, maar dat deze relatie (1) niet erg sterk is en (2) de causaliteit waarschijnlijk in twee richtingen loopt (Hermans en Korhonen 2017; Kellstedt et al. 2008; Le Hebel et al. 2014; Lee et al. 2020). Wat dat laatste element betreft, kan worden beargumenteerd dat dit problematisch zal zijn als het meten van kennis expliciet gericht is op klimaatkwesties. Daarom gebruiken we in dit onderzoek twee proxies voor kennis die *niet direct* gerelateerd zijn aan de klimaatproblematiek maar waarvan we wél weten dat ze verband houden met socio-politieke opvattingen en kennis over de samenleving.

Ten eerste gebruiken we de algemene 'politieke interesse' van jongeren, die op twee manieren relevant is. Om te beginnen is het geweten dat politieke interesse sterk correleert met politieke kennis. Bartle (2000) vond bijvoorbeeld dat een

meting van feitelijke kennis 0,41 correleerde met zelfverklaarde politieke interesse, maar benadrukte ook dat interesse, cognitie, blootstelling, motivatie en prestatie op elkaar inwerken en elkaar wederzijds versterken.

Ten tweede gebruiken we, naast politieke kennis, de 'onderwijsvorm' van jongeren als een proxy voor kennis. In Vlaanderen is het secundair onderwijs vanaf 14 jaar onderverdeeld in drie onderwijsvormen: richtingen met doorstroomfinaliteit, gericht op hoger onderwijs en kennisontwikkeling; richtingen met arbeidsmarktfinaliteit, gericht op de intrede op de arbeidsmarkt met minder algemene vakken; en richtingen met een dubbele finaliteit, die zich tussen de twee situeert. De onderwijsvormen verschillen sterk in het curriculum, waarbij de doorstroomrichtingen zich veel meer richten op theoretische en maatschappelijke onderwerpen dan deze met arbeidsmarkt- of dubbele finaliteit (Matthieu en Junius 2023; OECD 2025). Terwijl leerlingen in doorstroomrichtingen bijvoorbeeld aparte vakken volgen zoals natuurkunde, aardrijkskunde, geschiedenis en biologie, krijgen leerlingen in richtingen met arbeidsmarktfinaliteit een beperkt aantal uren Project Algemene Vakken waarin al deze vakken worden gecombineerd en gericht zijn op thematische onderwerpen. Hoewel klimaatverandering en duurzaamheid niet ontbreken in het curriculum, wordt er (veel) minder tijd aan besteed in de arbeidsmarkt-georiënteerde richtingen dan in de doorstroomrichtingen.

Interessematen hangen nauw samen met het zoeken en verwerken van informatie (Bartle 2000; Lupton et al. 2015; Tilley et al. 2004). Van onderzoek naar klimaatkennis en -bewustzijn is verder bekend dat deze sterk beïnvloed worden door de meer algemene affiniteit die mensen hebben met het politieke domein en politieke voorkeuren (voor een review: Baiardi 2023). Dat is ook logisch gegeven dat (1) het klimaatthema altijd besproken wordt binnen een meer algemene politieke context en (2) klimaat als thema vaak wordt opgenomen in lessen rond burgerschap, maatschappijleer en politiek. Langs deze twee indirecte paden lijkt 'politieke interesse' een goede proxy te zijn voor de kennis van mensen over klimaatverandering.

Mechanisme 4: Transities naar volwassenheid

Het vierde mechanisme, transities naar volwassenheid, is geïnspireerd op de literatuur over '*emerging adulthood*', een levensfase die ruwweg de periode tussen 18 en 25 jaar bestrijkt en die jongeren situeert tussen adolescentie en volledige volwassenheid (Arnett 2000). Deze overgangsperiode wordt gekenmerkt door identiteitsvorming, exploratie en het experimenteren met verschillende levenspaden op het vlak van werk, relaties en visie op de wereld en het leven (Arnett 2000).

Verschillende auteurs wijzen op het feit dat deze periode van '*emerging adulthood*' sterk varieert naargelang de culturele context van een land en de positie waarin de jongere zich bevindt. Met andere woorden: de '*emerging adulthood*' theorie heeft een sterk Westerse, witte en middenklassefocus (du Bois-Reymond

2016; Silva 2012; Syed en Mitchell 2016; Weinberger et al. 2017).

In deze studie richten we ons specifiek op twee centrale domeinen van deze transitie naar volwassenheid (namelijk zelfstandig wonen en werken) en analyseren we hoe deze dimensies samenhangen met klimaatattitudes. Hoewel er weinig (tot geen) literatuur bestaat die deze levensdomeinen direct linkt aan klimaatattitudes, illustreert literatuur rond het verlaten van het ouderlijke huis wel hoe dit een belangrijke impact heeft op het leven van jongeren. Ze nemen 'volwassen' rollen op, zijn verantwoordelijk voor het eigen huishouden en maken zelf consumptiebeslissingen (Berngurber 2016). De levenstransities of veranderingsmomenten (bijvoorbeeld het starten van een nieuwe job, verhuizen) worden in onderzoek ook gezien als '*windows of opportunity*' om consumptiegedrag aan te passen en meer duurzaam te maken (bijvoorbeeld reisgedrag, koken) (Bamberg 2006; Shirani et al. 2017). Op deze momenten worden dagelijkse routines en gewoontes onderbroken en ontstaat er momentum voor het implementeren van nieuwe, milieuvriendelijke gedragingen (Thompson et al. 2011). Verder bouwend op deze literatuur verwachten we dat deze overgangsmomenten ook een rol spelen in het vormen van de klimaatattitudes van jongeren (Thompson et al. 2011).

Onderzoeksstrategieën en hypotheses

De voorgaande argumenten leiden tot de algemene verwachting dat we sociale verschillen in klimaatattitudes zullen vinden bij jongeren. Dergelijke verschillen zijn eerder gevonden bij volwassenen (Feinberg en Willer 2013; Fransson en Gärling 1999; Franzen en Meyer 2010; Lee et al. 2015; Xiao en Dunlap 2007; Zelezny et al. 2000), waardoor het aannemelijk is om hetzelfde te verwachten bij jongeren. We zullen twee aspecten van klimaatattitudes bestuderen, namelijk overtuigingen en gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid. Beide elementen kunnen worden beschouwd als voorwaarden voor een feitelijke gedragsverandering (Christensen en Knezek 2015). We bespraken eerder ook vier fundamentele mechanismen die (sociale) verschillen in klimaatattitudes kunnen verklaren. Het is niet onze bedoeling om deze mechanismen empirisch volledig te ontrafelen. Door ze te bespreken kunnen we wel beter begrijpen *waarom* sommige sociale verschillen zich manifesteren of *waar* ze vandaan komen.

Ten eerste verwachten we dat *jongeren die in materiële deprivatie leven (lager subjectief inkomen) minder sterke klimaatattitudes zullen hebben*. Dit is niet alleen te wijten aan het feit dat duurzame alternatieven vaak duurder zijn. Het houdt, zoals besproken, waarschijnlijk ook verband met een lang toekomstgericht tijdsperspectief dat het bestrijden van klimaatverandering vereist. Materiële deprivatie dwingt mensen immers om in het 'hier en nu' te leven (Milfont et al. 2012; Bourdieu 1984; Swidler 1986; Weinberger et al. 2017).

Ten tweede verwachten we dat *jongeren die pro-sociaal gedrag vertonen een sterkere houding zullen hebben ten opzichte van het klimaat*. Het tegengaan van klimaatverandering heeft namelijk de kenmerken van een collectief actieprobleem

(Ostrom 2010). Uit onderzoek blijkt dat mensen die hoger scoren op solidariteit eerder geneigd zijn zich in te zetten voor het collectieve goed dan voor persoonlijke belangen (De Groot en Steg 2008; 2012). Deze pro-sociale waarden zijn daarom vaak gekoppeld aan een sterkere betrokkenheid bij klimaatactie (Bazzani 2023; Kastner en Matthies 2023).

Ten derde verwachten we dat *jongeren met meer politieke kennis en/of die ingeschreven zijn in een doorstroomrichting sterkere klimaatattitudes zullen koesteren*. Klimaatverandering is een complex onderwerp en klimaatattitudes vereisen een zeker bewustzijn van het probleem. Kennis kan worden beschouwd als een voorwaarde voor een dergelijk bewustzijn (Heimlich en Ardoin 2008). Naast politieke kennis gebruiken we ook de onderwijsvorm als proxy voor kennis en algemeen politiek bewustzijn. Voorgaand onderzoek toont dat leerlingen uit verschillende onderwijstrajecten sterk verschillen in sociaal-politieke attitudes en politieke interesses (Spruyt en Van Droogenbroeck 2024).

Tot slot verwachten we dat jongeren die tijdens hun *emerging adulthood* transities naar volwassenheid doormaken, zoals het voor het eerst zelfstandig wonen en toetreden tot de arbeidsmarkt, *verschillen zullen vertonen in hun klimaatattitudes* (Arnett 2000; Shirani et al. 2017). Dergelijke levensveranderingen gaan gepaard met het doorbreken van routines en gewoontes, wat een '*window of opportunity*' kan creëren om milieuvriendelijker gedrag te ontwikkelen (Bamberg 2006; Thompson et al. 2011). In lijn daarmee veronderstellen we dat ook hun klimaatattitudes in deze periode aan verandering onderhevig zijn.

Data en methoden

Data

De gegevens voor dit onderzoek werden verzameld door het Jeugdonderzoeksplatform (JOP). Dit onderzoeksplatform organiseert om de vijf jaar een grootschalige cross-sectionele enquête (JOP-monitor) over een brede waaier van thema's bij een representatieve steekproef van jongeren. Wave 5 van deze survey werd in 2023 online afgenomen en richtte zich op 12- tot 25-jarigen (gemiddelde leeftijd = 19 jaar). In totaal namen 1650 Vlaamse jongeren deel aan deze enquête (801 meisjes en 816 jongens, met een responspercentage van 23,6 procent). Om de steekproef representatief te maken voor de onderliggende populatie werden post-stratificatiegewichten berekend en toegepast. Omdat bepaalde vragen uitsluitend gesteld werden aan jongeren van 16 jaar en ouder, hebben we enkel respondenten van 16 jaar en ouder opgenomen voor de analyse in deze bijdrage. Hierdoor bevat de uiteindelijke steekproef gegevens van 904 jongeren met een gemiddelde leeftijd van 20,70 jaar (462 jongens, 441 meisjes).

Variabelen

Afhankelijke variabelen

Onze afhankelijke variabelen zijn gebaseerd op de schaal ontwikkeld

door Christensen en Knezek (2015) die klimaatattitudes bij jongeren onderscheidt in twee dimensies: 'klimaatovertuigingen' (*climate beliefs*) en 'gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid' (*climate intentions*). Gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid verwijst zowel naar de specifieke doelen die iemand heeft om klimaatverandering tegen te gaan als naar de perceptie van de bekwaamheid om bij te dragen aan de strijd tegen klimaatverandering. In tegenstelling tot eerdere schalen die vooral gericht waren op volwassen (Maibach et al. 2011; Weigel en Weigel 1978), werd deze schaal specifiek ontwikkeld voor kinderen en jongeren. Dankzij haar aanpasbaarheid en leeftijdsspecifieke focus is ze een veelgebruikt instrument in recent onderzoek (Arli et al. 2023; Hubert et al. 2024; Oladipo et al. 2020; Vieira et al. 2023). Wij beschouwen de schaal van Christensen en Knezek (2015) dan ook als een uiterst geschikt instrument om sociale verschillen in klimaatovertuigingen en gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid bij jongeren tussen 16 en 25 jaar te bestuderen.

Omdat de JOP-monitor een algemene enquête is die vele onderwerpen beslaat, moest de oorspronkelijke schaal worden ingekort. Van de oorspronkelijke 15 items werd aan de jongeren in onze steekproef gevraagd de volgende acht uitspraken te beoordelen op een schaal van 1 (helemaal oneens) tot 5 (helemaal eens):

- Ik maak me zorgen over klimaatverandering.
- Ik geloof dat er bewijs is voor klimaatverandering.
- Klimaatverandering zal in de komende 10 jaar gevolgen hebben voor ons milieu.
- Ik denk dat de meeste zorgen over milieuproblemen overdreven worden (omgekeerd gecodeerd).
- Wat we doen als individu kan een positief verschil maken tegen klimaatverandering
- De dingen die ik doe hebben geen invloed op de kwaliteit van het milieu (omgekeerd gecodeerd).
- Het is tijdverspilling om milieuproblemen te proberen oplossen (omgekeerd gecodeerd).
- Ik kan niet zoveel doen om milieuproblemen mee te helpen oplossen (omgekeerd gecodeerd).

De eerste vier items meten 'klimaatovertuigingen' (Cronbach's alpha: 0,828), en de laatste vier 'gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid' (Cronbach's alpha: 0,712). Voor elke schaal werd het gemiddelde van de items berekend en vervolgens herschaald naar een score van 0 tot 10. Hogere scores duiden op een sterkere overtuiging (1) van het bestaan en de impact van klimaatverandering en (2) dat individuele inspanningen effectief zijn in het bestrijden van klimaatverandering. De overtuiging dat klimaatverandering plaatsvindt is over het algemeen sterker aanwezig onder jongeren (gemiddelde score van 7,05) dan de perceptie dat zij als individu kunnen bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering (gemiddelde score van 6,26). De correlatie tussen beide schalen bedroeg 0,545 ($p < 0{,}001$), wat aanzienlijk sterker is vergeleken met die in de oorspronkelijke schaal ($r = 0{,}222$)

(Christensen en Knezek 2015).

Onafhankelijke variabelen

Onze analyse maakte gebruik van zeven variabelen die verband houden met de vier mechanismen die sociale verschillen in klimaatattitudes kunnen genereren (zie ook tabel 3 in de appendix voor een overzicht van deze variabelen).

Subjectief inkomen werd gemeten door de respondenten te vragen hoe gemakkelijk hun gezin rondkomt aan het einde van de maand. Ze konden zes mogelijke antwoorden aangeven, variërend van 'heel moeilijk' tot 'heel gemakkelijk'. De variabele werd gehercodeerd naar drie categorieën: (zeer) gemakkelijk rondkomen (51,1 procent), eerder gemakkelijk rondkomen (29,7 procent), en (zeer) moeilijk rondkomen met het gezinsinkomen (19,1 procent). Door deze via twee dummies in de modellen in te voeren, werd ruimte gelaten voor een niet-lineair verband tussen subjectief rondkomen en de klimaatattitudes.

Pro-sociaal gedrag werd gemeten aan de hand van twee vragen. Respondenten werden gevraagd of ze de afgelopen twaalf maanden hadden deelgenomen aan een vrijwilligersactiviteit (40,5 procent) (formeel vrijwilligerswerk) en of ze de afgelopen twaalf maanden vrienden of familie buiten hun kerngezin hadden geholpen (74,0 procent) (informeel vrijwillig engagement). Personen die positief op één of beide vragen antwoordden, werden beschouwd als deelnemend aan pro-sociaal gedrag (82,1 procent). Wij kozen ervoor pro-sociaal gedrag te operationaliseren als iedereen die in de afgelopen twaalf maanden iemand buiten hun kerngezin heeft geholpen, omdat solidariteit is gekoppeld aan pro-sociale waarden die ook mensen omvatten die buiten organisaties helpen[1].

Sociaal vertrouwen werd gemeten aan de hand van drie semantische differentialen, waarop respondenten zich telkens op een schaal van 0 tot 10 positioneerden:

- Dat de meeste mensen te vertrouwen zijn (10) of dat je niet voorzichtig genoeg kunt zijn in de omgang met mensen? (0)
- Dat de meeste mensen proberen misbruik van je te maken als zij daartoe de kans krijgen (0), of proberen eerlijk te zijn? (10)
- Denk je dat de mensen meestal aan zichzelf denken (0) of dat mensen meestal behulpzaam proberen te zijn? (10)

Op basis van een exploratieve factoranalyse met oblieke rotatie werd beslist één factor te behouden (eigenwaarde = 1,840; factorladingen varieerden van 0,601 tot 0,717). De interne consistentie van de schaal was aanvaardbaar (Cronbach's α = 0,684) zeker gegeven het beperkt aantal gebruikte items.

[1] Een robuustheidscontrole toonde dat alleen vrijwilligers binnen een organisatie opnemen het tweede model beïnvloedt, waarin vrijwilligerswerk niet significant is bij het verklaren van verschillen in klimaatopvattingen. Dit is echter wel het geval wanneer we mensen opnemen die buiten organisaties vrijwilligerswerk doen. Dit wil zeggen dat als we enkel vrijwilligers opnemen die binnen een organisatie werken, dit geen effect zou hebben op jongeren hun klimaatattitudes. Echter wordt er wel aangetoond dat pro-sociaal gedrag in het algemeen, waarbij ook jongeren worden opgenomen die buiten organisaties vrijwilligen, een effect heeft op jongeren hun klimaatattitudes.

Politieke interesse werd gemeten door de respondenten te vragen op een schaal van 0 (zeer ongeïnteresseerd) tot 10 (zeer geïnteresseerd) aan te geven in welke mate ze geïnteresseerd zijn in politiek (M= 5,09; S.D.= 2,85).

De *onderwijspositie* werd bepaald door de onderwijsvorm die men volgde of heeft gevolgd in het secundair onderwijs. We onderscheiden in Vlaanderen drie onderwijsvormen: arbeidsfinaliteit (voorbereiding op de arbeidsmarkt), richtingen met dubbele finaliteit (voorbereiding op zowel hoger onderwijs als de arbeidsmarkt), en doorstroomfinaliteit (voorbereiding op hoger onderwijs). Hoewel geen enkele onderwijsvorm wordt uitgesloten voor deelname aan hoger onderwijs, is er nog steeds een grote kloof tussen degenen die een doorstroom/dubbele finaliteit hebben gevolgd tegenover zij met een arbeidsmarktfinaliteit in de doorstroom naar hoger onderwijs (Vlaamse overheid, 2023).

Tenslotte namen we twee kenmerken op die peilden naar de transities die jongeren reeds hadden gemaakt (soms aangeduid als de elementen die de sociale leeftijd van mensen bepalen), namelijk zelfstandig wonen en werken. *Zelfstandig wonen* werd gemeten aan de hand van één vraag in de enquête die peilde naar of jongeren al zelfstandig wonen. Bij deze vraag werd expliciet vermeld dat als jongeren op kot of internaat zitten, ze dit niet moeten beschouwen als zelfstandig wonen. Deze variabele werd dichotoom gebruikt in de analyses (wel/niet zelfstandig wonen). *Al dan niet werken* werd als dichotome variabele gebruikt waarbij werkenden de jongeren omvatten die of een voltijdse job hebben of binnen een paar maanden een vaste job aanvatten. De niet-werkende jongeren zijn zij die aangaven nog te studeren of werkloos te zijn.

Controlevariabelen

We gebruikten vier sociaal-demografische variabelen waarvan bekend is dat ze samenhangen met sociaal-politieke attitudes als controlevariabelen. Geslacht werd gebruikt als een dummyvariabele met mannen als referentiecategorie. Leeftijd (16-25) werd gecentreerd rond het gemiddelde (M = 20,70). Ten slotte gebruikten we migratieachtergrond als dummyvariabele met de opties 'wel/geen migratieachtergrond' (geen migratieachtergrond: 79,3 procent). Deze variabele is samengesteld op basis van verschillende vragen in onze enquête die peilden naar de nationaliteit van de respondenten en hun ouders (bij geboorte). Indien een van deze drie een niet-Belgische nationaliteit had, werd de respondent beschouwd als iemand met een migratieachtergrond.

Uit eerdere literatuur is gebleken dat het hebben van een rechtse-conservatieve politieke voorkeur personen hun klimaatattituden beïnvloedt (Hornsey et al. 2022; Hornsey en Lewandowsky 2022; Kulin et al. 2021). Daarom nemen we ook politieke voorkeur als controlevariabele op in alle modellen. Het hebben van een *rechts-conservatieve politieke voorkeur* werd gemeten via een stemintentie-vraag, waarin jongeren werd gevraagd op welke partij zij zouden stemmen als er morgen verkiezingen zouden plaatsvinden. Hierbij werd gekozen om de jongeren

die Vlaams Belang of N-VA aanduidden te categoriseren als rechts-conservatief (Kochuyt en Abts 2017; Maly 2012).

Appendix 1 toont alle descriptieve statistieken voor de controlevariabelen.

Resultaten

Om sociale verschillen in klimaatattitudes te analyseren, maken we gebruik van stapsgewijze lineaire regressiemodellen (Tabel 1 en Tabel 2). Model 1 (Tabel 1 en Tabel 2) bevat de controlevariabelen en variabelen die de vier mechanismen (kennis, tijdsperspectieven, solidariteit en transities) meten. Modellen 2a en 2b voegen elk een interactie-effect van politieke interesse toe. Deze modellen zijn identiek geconstrueerd voor beide uitkomstvariabelen (overtuigingen en gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid), zodat we niet alleen sociale verschillen in de uitkomsten kunnen bestuderen, maar ook de sterkte van de relaties kunnen vergelijken.

Uit de analyses met enkel de controlevariabelen (Tabel 1, model 0) blijkt dat meisjes sterkere klimaatovertuigingen hebben dan jongens (ß = 0,125). Ook jongeren met een migratieachtergrond hebben minder dan jongeren zonder migratieachtergrond de overtuiging dat klimaatverandering zal plaatsvinden (ß = -0,185). Politieke voorkeur heeft ook een effect op klimaatovertuigingen, waarbij jongeren met een rechts-conservatieve politieke voorkeur (ß = -0,214) minder deze overtuiging delen. Deze verschillen tonen aan dat klimaatovertuigingen variëren onder jongeren op basis van sociaal-demografische kenmerken en ingebed zijn in bredere ideologische verschillen. Enkel leeftijd blijkt geen verband te houden met klimaatovertuigingen.

Gelijkaardige sociale verschillen werden gevonden voor gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid (Tabel 2, model 0). Vrouwen hebben meer het gevoel dat individuele acties kunnen bijdragen tot het oplossen of tegengaan van milieuproblematieken (ß = 0,154). Jongeren met een migratieachtergrond (ß = -0,143) en jongeren met een rechts-conservatieve politieke voorkeur (ß = -0,203) hebben daarentegen minder dit gevoel. Eveneens worden hier geen leeftijdsverschillen vastgesteld.

In Model 1 (Tabel 1 en Tabel 2) werden de vier mechanismen in de analyse opgenomen. Rekening houdend met deze mechanismen blijkt leeftijd wel significant samen te hangen met zowel klimaatovertuigingen (ß = 0,126) als gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid (ß = 0,100). Daarnaast toont Model 1 (Tabel 1 en Tabel 2) dat politieke interesse eveneens een positief effect heeft op zowel klimaatovertuigingen (ß = 0,094) als gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid (ß = 0,065). Ook de onderwijspositie van jongeren vertoont een duidelijk verband met klimaatovertuigingen: jongeren uit een richting met arbeidsfinaliteit (ß = -0,194) en dubbele finaliteit (ß = -0,177) uiten in vergelijking met jongeren uit doorstroomrichtingen minder sterke klimaatovertuigingen. Hoewel de onderwijspositie ook deels gerelateerd is aan de gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid, is de relatie aanzienlijk zwakker ($ß_{Arbeid}$ = -0,134; $ß_{Dubbele}$

finaliteit = -0,063). Dit toont aan dat (politieke) kennis een mogelijk positief effect heeft op zowel de jongeren hun klimaatovertuigingen als hun gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid.

Verder verwachtten we dat mensen die gemakkelijker rondkomen met hun gezinsinkomen hoger zouden scoren voor zowel klimaatovertuigingen als gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid, uitgaande van de veronderstelling dat wie financieel moeilijk rondkomt een korter tijdsperspectief hanteert dan wie economisch comfortabel leeft. Model 1 (Tabellen 1 en 2) toont echter geen significante relatie met klimaatovertuigingen (ß = -0,011 en 0,003), noch met gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid (ß = -0,063 en -0,048).

In lijn met onze verwachtingen, toont Model 1 dat pro-sociaal gedrag een effect op zowel jongeren hun klimaatovertuigingen (Tabel 1) als hun gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid (Tabel 2). Jongeren die meer vertrouwen hebben in de maatschappij, zijn vaker overtuigd van hun persoonlijke doeltreffendheid om iets te veranderen aan de klimaatverandering (ß = 0,081), maar zijn niet meer overtuigd van het bestaan ervan (ß = 0,056). Voor vrijwillig engagement vinden we het omgekeerde waarbij dit een effect heeft op jongeren hun overtuigingen in klimaatverandering (ß = 0,061), maar niet op hun perceptie van er mogelijk zelf iets aan te kunnen veranderen (ß = 0,044).

Tenslotte bekeken we het effect van transities naar volwassenheid bij jongeren op hun klimaatovertuigingen en gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid. We verwachten dat de transities die jongeren naar volwassenheid doormaken mogelijk een effect hebben op hun klimaatattitudes (Arnett 2000; Shirani et al. 2017). Het al dan niet zelfstandig wonen is niet gerelateerd aan klimaatovertuigingen noch aan gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid[2] (ß = -0,035 en ß = -0,018). Het uitoefenen van een voltijdse job is wel significant en negatief gerelateerd aan zowel overtuigingen als gepercipieerde doeltreffendheid rond klimaatverandering (ß = -0,154 en ß = -0,157). Jongeren die werken, in vergelijking met jongeren die nog studeren of werkloos zijn, zijn minder overtuigd van klimaatverandering en tonen ook minder de intentie om hier actief iets aan te veranderen.

Gegeven de sterke klemtoon op kennisverhoging over klimaatverandering bij jongeren om zodoende hun attitudes te veranderen, onderzochten we mogelijke interactie-effecten tussen indicatoren voor kennis en sociale positie. Onze analyses tonen dat het positieve effect van politieke interesse op klimaatovertuigingen sterker is bij jongeren die thuis redelijk makkelijk rondkomen, vergeleken met jongeren die thuis (zeer) makkelijk rondkomen (ß = 0,094). Bij jongeren die thuis (zeer) moeilijk rondkomen, zien we het omgekeerde en vinden we in mindere mate dan bij jongeren uit welstellende gezinnen een positief effect van politieke interesse vast (ß = -0,091). Voor de gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid geldt deze interactie niet; er is geen significant interactie-effect tussen politieke interesse

[2] Om na te gaan of dit effect mogelijk veranderd aan de hand van met wie jongeren samenwonen, wanneer ze zelfstandig wonen, hebben we een extra analyse gedaan. Uit deze analyse bleek dat er geen effect was van met wie jongeren exact samenwonen.

en het subjectief rondkomen in relatie tot gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid.

Daarnaast verkleint het volgen of hebben afgerond van een arbeidsgerichte opleiding het positieve effect van politieke interesse op klimaatovertuigingen. Jongeren uit een richting met arbeidsfinaliteit, worden minder beïnvloed door toenemende kennis over het politieke debat rond klimaatverandering. Dit interactie-effect werd niet gevonden voor gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid.

Onze analyses illustreren dat hoewel de correlatie tussen klimaatovertuigingen en gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid aanzienlijk is (Pearson's r= 0,545), beide uitkomsten toch niet volledig op dezelfde manier sociaal verankerd zijn. Dat onderstreept het belang om ze als verschillende constructen te beschouwen en niet automatisch aan te nemen dat bevindingen over de ene uitkomst ook gelden voor de andere.

Tabel 1. Resultaten regressieanalyse op klimaatopvattingen bij Vlaamse jongeren (n = 892)

	Model 0a		Model 1a		Model 2aa		Model 2ba	
	ß	p	ß	p	ß	p	ß	p
Gender (ref: man)								
Vrouw	0,125	***	0,099	**	0,102	**	0,100	**
Leeftijd (gecentreerd)	0,052	/	0,126	**	0,126	**	0,121	**
Migratieachtergrond (ref: geen migratieachtergrond)								
Migratieachtergrond	-0,185	***	-0,139	***	-0,142	***	-0,138	***
Politieke voorkeur (ref: geen rechts-conservatieve voorkeur)								
rechts-conservatief	-0,214	***	-0,193	***	-0,198	***	-0,197	***
Materiële deprivatie en tijdsperspectieven								
Subjectief rondkomen (ref: (zeer) makkelijk rondkomen)								
(zeer) moeilijk rondkomen			-0,011	/	-0,005	/	-0,010	/
Redelijk makkelijk rondkomen			0,003	/	0,012	/	0,003	/
(Politieke) kennis								
Onderwijsvorm (ref: doorstroomfinaliteit)								
Arbeidsmarktfinaliteit			-0,194	***	-0,192	***	-0,212	***

Dubbele finaliteit		-0,177	***	-0,172	***	-0,170	***
Politieke interesse (gecentreerd)							
		0,094	**	0,086	*	0,133	**
Pro-sociaal gedrag							
Vertrouwen in anderen							
		0,056	(*)	0,060	(*)	0,050	/
Vrijwillig engagement (ref: geen engagement)							
		0,061	*	0,062	*	0,057	(*)
Transitie naar volwassenheid							
Zelfstandig wonen (ref: niet zelfstandig wonen)							
		-0,035	/	-0,034	/	-0,031	/
Werken (ref: student of werkloos)							
		-0,154	***	-0,160	***	-0,154	***
Interactietermen							
Politieke interesse*-Subjectief inkomen (ref: (zeer) makkelijk rondkomen)							
(zeer) moeilijk rondkomen				-0,091	*		
Redelijk makkelijk rondkomen				0,094	*		
Politieke interesse*Onderwijsvorm (ref: doorstroomfinaliteit)							
Arbeidsmarktfinaliteit						-0,086	*
Dubbele finaliteit						0,000	/
Adjusted R^2	0,097	0,209		0,224		0,212	

Celgegevens (ß) zijn gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten

[a] Significantieniveaus: *** p< 0,001; **: p< 0,010; *: p< 0,050; (*): p< 0,100

Tabel 2. Resultaten regressieanalyses op gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid bij Vlaamse jongeren (n = 894)

	Model 0a		Model 1a		Model 2aa		Model 2ba	
	ß	p	ß	p	ß	p	ß	p
Gender (ref: man)								
Vrouw	0,154	***	0,148	***	0,149	***	0,148	***
Leeftijd (gecentreerd)								
	0,019	/	0,100	*	0,101	*	0,102	*
Migratieachtergrond (ref: geen migratieachtergrond)								
Migratieachtergrond	-0,143	***	-0,094	**	-0,095	**	-0,096	**
Politieke voorkeur (ref: geen rechts-conservatieve voorkeur)								
rechts-conservatief	-0,203	***	-0,183	***	-0,183	***	-0,184	***
Materiële deprivatie en tijdsperspectieven								
Subjectief rondkomen (ref: (zeer) makkelijk rondkomen)								
(zeer) moeilijk rondkomen			-0,063	(*)	-0,063	(*)	-0,062	(*)
Redelijk makkelijk rondkomen			-0,048	/	-0,045	/	-0,046	/
(Politieke) kennis								
Onderwijsvorm (ref: doorstroomfinaliteit)								
Arbeidsmarktfinaliteit			-0,134	***	-0,132	***	-0,130	***
Dubbele finaliteit			-0,063	(*)	-0,060	(*)	-0,067	(*)
Politieke interesse (gecentreerd)								
			0,065	*	0,042	/	0,018	/
Pro-sociaal gedrag								
Vertrouwen in anderen								
			0,081	*	0,082	*	0,080	*
Vrijwillig engagement (ref: geen engagement)								
			0,044	/	0,043	/	0,045	/
Transitie naar volwassenheid								
Zelfstandig wonen (ref: niet zelfstandig wonen)								

		-0,018 /	-0,019 /	-0,023 /
Werken (ref: student of werkloos)				*
		-0,157 ***	-0,159 ***	-0,157 **
Interactietermen				
Politieke interesse*-Subjectief inkomen (ref: (zeer) makkelijk rondkomen)				
(zeer) moeilijk rondkomen			-0,014 /	
Redelijk makkelijk rondkomen			0,057 /	
Politieke interesse*Onderwijsvorm (ref: doorstroomfinaliteit)				
Arbeidsmarktfinaliteit				0,048 /
Dubbele finaliteit				0,048 /
Adjusted R^2	0,087	0,158	0,159	0,159

Celgegevens (ß) zijn gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten

[a] Significantieniveaus: *** p< 0,001; **: p< 0,010; *: p< 0,050; (*): p< 0,100

Discussie en conclusie

Jongeren worden vaak voorgesteld als de belangrijkste trekkers van de klimaatbeweging. Ze worden omschreven als een actieve groep die op de barricades staat om te ijveren voor meer daadkrachtige klimaatmaatregelen, bijvoorbeeld door te spijbelen om te protesteren voor hun toekomst. In deze context worden jongeren vaak homogeen afgezet tegen oudere, veel minder klimaatbewuste, generaties. In deze studie stelden we die impliciete assumptie in vraag door te onderzoeken hoe klimaatovertuigingen en gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid verschillen onder jongeren en welke mechanismen hier mogelijk een verklaring voor vormen.

Data verzameld door het Vlaamse Jeugdonderzoeksplatform (JOP) (n = 904, leeftijd: 16-25) toonden significante sociale verschillen in de klimaatattitudes van jongeren, zowel voor overtuigingen als voor de perceptie dat individuele inspanningen effectief kunnen zijn in het bestrijden van klimaatverandering (intentie). Dit onderzoek richtte zich via een representatieve steekproef op zogenaamd 'gemakkelijk toegankelijke indicatoren' en vult daarbij studies aan die focussen op specifieke subgroepen of die trachten specifieke processen achter attitudevorming te ontrafelen. Het hanteren van een dergelijke brede

blik is cruciaal gegeven dat klimaatverandering iedereen treft en een collectieve gedragsverandering vereist.

Zowel klimaatovertuigingen als gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid blijken sterker aanwezig te zijn bij meisjes, jongeren zonder migratieachtergrond, oudere jongeren en jongeren zonder rechts-conservatieve politieke voorkeur. Deze observaties liggen in lijn met onderzoek dat klimaatattitudes bij de algemene bevolking bestudeerde (Lee et al. 2015; Franzen en Meyer 2010; Zelezny et al. 2000).

Verder onderzochten we de relaties tussen klimaatovertuigingen, gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid en verschillende proxies (i.e., subjectief inkomen; vrijwillig engagement en sociaal vertrouwen; politieke interesse en onderwijsvorm; zelfstandig wonen en werken) die respectievelijk aansluiten bij vier mechanismen (i.e., materiële deprivatie en tijdsperspectieven; solidariteit; (politieke) kennis; transities naar volwassenheid).

Ten eerste verwachtten we dat mensen die gemakkelijker rondkomen met het beschikbare gezinsinkomen (i.e., subjectief inkomen) hoger scoorden op klimaatovertuigingen en gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid. Onze resultaten tonen echter dat klimaatattitudes bij jongeren niet gerelateerd zijn aan hun subjectief inkomen. Naast de directe effecten van deprivatie beargumenteerden we dat subjectief rondkomen ook samengaat met een langer tijdsperspectief. De literatuur suggereert dat naarmate mensen over minder financiële middelen beschikken, ze sterker in het 'hier en nu' leven (Bourdieu 1984; Swidler 1986). Onze data stemmen echter niet overeen met deze veronderstellingen. Het is daarom mogelijk dat deze relatie verder onderzocht moet worden met andere proxies die het onderliggende mechanisme beter kunnen vatten. Ten tweede, stelden we ook vast dat solidariteit, gemeten via het pro-sociaal gedrag van jongeren, deels positief verbonden was met klimaatovertuigingen en gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid. Deze laatste observatie ligt in het verlengde van literatuur die stelt dat pro-sociale waarden samengaan met een meer positieve houding tegenover duurzaamheid en de bereidheid tot collectieve actie versterkt (De Groot en Steg 2008; 2012). Verder, wat betreft (politieke) kennis over het klimaatdebat, stelde onze hypothese dat een bepaald niveau van kennis noodzakelijk is om bewustzijn rond het thema te ontwikkelen, wat op zijn beurt bijdraagt aan klimaatattitudes (Heimlich en Ardoin 2008; Le Hebel et al. 2014). Onze data toonden dat de proxy politieke interesse samengaat met sterkere klimaatovertuigingen en gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid bij jongeren. Bij de onderwijsvorm, een andere proxy voor kennis rond het klimaatthema, vonden we eveneens een relatie met beide uitkomsten. Leerlingen uit de doorstroomrichtingen vertonen sterkere klimaatovertuigingen en percipiëren meer klimaatdoeltreffendheid dan de studenten uit de arbeidsmarktfinaliteit. Ze onderscheiden zich evenwel niet van de leerlingen uit de dubbele finaliteit. Tot slot, toonden onze resultaten dat de transities naar volwassenheid ook verband houden met de overtuigingen rond klimaatverandering en de perceptie dat individuele actie op vlak van klimaat

doeltreffend kan zijn. De literatuur stelt dat jongeren op weg naar volwassenheid vaak verschillende transities doorgaan die een mogelijk effect hebben op hun attituden en identiteit (Arnett 2000; Bamberg 2006; Shirani et al. 2017; Thompson et al. 2011). Onze data tonen dat de transities naar volwassenheid mogelijk een negatieve maar eerder beperkte impact hebben op zowel de klimaatovertuigingen als gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid bij jongeren.

In het algemeen tonen onze resultaten dat Vlaamse jongeren sterker geloven in het bestaan van klimaatverandering dan in hun gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid. Onze modellen verklaren ook meer variantie in klimaatovertuigingen dan in gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid, wat suggereert dat de gebruikte variabelen sterker samenhangen met overtuigingen dan met gepercipieerde doeltreffendheid[3].

Over het algemeen tonen de bevindingen dat jongeren geen eensgezindheid vertonen met betrekking tot het klimaatvraagstuk. Het is dan ook onjuist om jongeren als een homogene groep te presenteren als het gaat over klimaatactie. Hoewel jongeren over het algemeen een relatief hoog niveau van bezorgdheid over klimaatverandering delen, bestaan er daarin aanzienlijke socio-demografische verschillen. Deze verschillen worden mogelijk verder aangezwengeld of verdiept door de toegenomen aanwezigheid van populistische stemmen die zich tegen klimaatinitiatieven richten. Dit zien we ook terug in onze resultaten, waar rechts-conservatieve jongeren zowel lagere klimaatovertuigingen als gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid vertonen. Voor beleidsmakers is het daarom cruciaal om te vermijden jongeren te simplificeren als een eenduidige groep die vanzelfsprekend bereid is zich te engageren in klimaatactivisme. In plaats daarvan is er nood aan het ontwikkelen van diverse strategieën die gericht zijn op verschillende sociale groepen. Alleen op die manier kan de brede bevolking werkelijk overtuigd worden van de noodzaak van klimaatactie.

Er is tevens nood aan verder onderzoek naar de specificiteit van de klimaatattitudes bij verschillende sociale groepen om meer effectieve klimaateducatie en -maatregelen te ontwikkelen. Kwantitatief surveyonderzoek kan in die context een algemeen beeld schetsen, maar botst al snel op zijn limieten. Ook in deze studie moesten we voor de verschillende theoretische mechanismen achter klimaatattitudes vrij ruwe proxies hanteren. Verder onderzoek zou voor elk geïdentificeerd mechanisme meer nauwkeurige meetinstrumenten kunnen gebruiken. Kwalitatief onderzoek zou dan weer de verschillende motivaties die achter variatie in klimaatattitudes schuilgaan bloot kunnen leggen. Dergelijk onderzoek zal mogelijk vaststellen dat verschillende groepen jongeren verschillende betekenissen verbinden met de notie van ‘klimaatverandering’. Zo’n verschillende betekenissen zijn ook waarschijnlijk gegeven de breedte van

[3] De variatiecoëfficiënt die de totale variatie in de uitkomsten weergeeft is voor beide uitkomsten vergelijkbaar (0,273 en 0,282). Concreet betekent dit dat hoewel er voor beide uitkomsten ongeveer evenveel discussie bestaat tussen jongeren in het algemeen, de specifieke door ons bestudeerde sociale verschillen groter zijn voor klimaatovertuigingen dan voor gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid.

klimaatverandering én het feit dat het thema aan alle aspecten van het dagelijkse leven raakt.

Bovenstaande beperkingen wijzen interessante pistes voor verder onderzoek aan. Ze raken echter niet aan de kernboodschap van deze studie, namelijk dat jongeren als groep geen homogeen perspectief op klimaatverandering aanhangen. Jongeren verschillen op vlak van zowel hun klimaatovertuigingen als hun gepercipieerde klimaatdoeltreffendheid en beide zijn niet op dezelfde manier sociaal verdeeld. Het zijn deze sociale verschillen die in rekening gebracht moeten worden bij het ontwikkelen van beleidsinitiatieven en educatieve initiatieven die gericht zijn op het cultiveren van pro-duurzame opvattingen en gedrag.

Literatuur

Alexander JC (1995) *Fin de Siecle Social Theory: Relativism, Reduction and the Problem of Reason*. Verso.

Ajzen I (1985) From intentions to actions: a theory of planned behavior. In *Action Control* (pp. 11–39). Springer Berlin Heidelberg.

Ajzen I (1987) Attitudes, traits, and actions: dispositional prediction of behavior in personality and social psychology. *Advances in Experimental Social Psychology, 20*: 1–63.

Ajzen I (1991) The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50*(2): 179–211.

Arli D, van Esch P en Cui Y (2023) Who cares more about the environment, those with an intrinsic, an extrinsic, a quest, or an atheistic religious orientation? Investigating the effect of religious ad appeals on attitudes toward the environment. *Journal of Business Ethics, 185*(2): 427–448.

Arnett JJ (2000) Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist, 55*(5): 469–480.

Baiardi D (2023) *What do you think about climate change? Journal of Economic Surveys, 37*(4): 1255–1313.

Bamberg S (2006) Is a Residential Relocation a Good Opportunity to Change People's Travel Behavior? Results From a Theory-Driven Intervention Study. *Environment and Behavior, 38*(6): 820–840.

Banerjee S, Savani M en Shreedhar G (2021) Public support for 'soft' versus 'hard' public policies: Review of the evidence. *Journal of Behavioral Public Administration, 4*(2), Article 2.

Bartle J (2000) Political awareness, opinion constraint and the stability of ideological positions public opinion research in context. *Political Studies, 48*(3): 467–484.

Bazzani G (2023) Climate solidarity: a framework and research agenda for low-carbon behavior. *Sociological Forum, 38*(2): 352–374.

Beiser-McGrath LF en Huber RA (2018) Assessing the relative importance of psychological and demographic factors for predicting climate and environmental attitudes. *Climatic Change,*

149(3): 335–347.

Berngurber A (2016) Leaving the parental home as a transition marker to adulthood. In A. Furlong (Ed.), *Routledge Handbook of Youth and Young Adulthood* (pp. 193–198). Taylor & Francis.

Bodor Á, Varjú V en Grünhut Z (2020) The Effect of Trust on the Various Dimensions of Climate Change Attitudes. *Sustainability, 12*(23), Article 23.

Bourdieu P (1984) *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. Harvard University Press.

Brechin SR (1999) Objective Problems, Subjective Values, and Global Environmentalism: Evaluating the Postmaterialist Argument and Challenging a New Explanation. *Social Science Quarterly, 80*(4): 793–809.

Brechin SR enKempton W (1997) Beyond Postmaterialist Values: National versus Individual Explanations of Global Environmentalism. *Social Science Quarterly, 78*(1): 16–20.

Bühren C en Wicker P (2024) Environmental attitudes among Europeans: The moderating effects of volunteering and sports club membership. *Environmental Economics and Policy Studies, 26*(1): 49–69.

Carmi N (2013) Caring about tomorrow: Future orientation, environmental attitudes and behaviors. *Environmental Education Research, 19*(4): 430–444.

Christensen R en Knezek G (2015) The climate change attitude survey: Measuring middle school student beliefs and intentions to enact positive environmental change. *International Journal of Environmental and Science Education, 10*(5): 773–788.

Corral-Verdugo V en Pinheiro JQ (2006) Sustainability, future orientation and water conservation. *European Review of Applied Psychology, 56*(3): 191–198.

da Silva FR, Gerhard F, De Paula TM, Victor C en da Silva Cruz Neto LA (2024) Does Trust Lead to the Adoption of a Productive Climate Attitude? Relationship Between Trust, Corruption, and Climate Attitude in Developing Regions. *Environmental Management, 74*(3): 479–489.

de Groot J en Steg L (2008) Value orientations to explain beliefs related to environmental significant behavior: how to measure egoistic, altruistic, and biospheric value orientations. *Environment and Behavior, 40*(3): 330–354.

DeWaters J en Powers S (2013) Establishing Measurement Criteria for an Energy Literacy Questionnaire. *The Journal of Environmental Education, 44*(1): 38–55.

du Bois-Reymond M (2016) Emerging Adulthood Theory and Social Class. In Arnett JJ (RED.), *The Oxford Handbook of Emerging Adulthood* (pp. 47–61). Oxford University Press.

Duan W, Su N, Jiang Y en Shen J (2022) Impacts of Social Trust on Rural Households' Attitudes Towards Ecological Conservation—Example of the Giant Panda Nature Reserves in China. Forests, 13(1), *Article 1*.

Dunlap RE en York R (2008) The Globalization of Environmental Concern and The Limits of The Postmaterialist Values Explanation: Evidence from Four Multinational Surveys. *The Sociological Quarterly, 49*(3): 529–563.

Dunlap RE, Gallup GH en Gallup AM (1993) Of Global Concern: Results of the Health of the Planet Survey. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 35(9): 7–39.

Echavarren JM (2017) From objective environmental problems to subjective environmental concern: a multilevel analysis using 30 indicators of environmental quality. *Society & Natural Resources, 30*(2): 145–159.

Evans D (2018) What is consumption, where has it been going, and does it still matter?. *The Sociological Review, 67*(3): 499–517.

Fairbrother M (2013) Rich People, Poor People, and Environmental Concern: Evidence across Nations and Time. *European Sociological Review, 29*(5): 910–922.

Feinberg M en Willer R (2013) The moral roots of environmental attitudes. *Psychological Science, 24*(1): 56–62.

Fishbein M en Ajzen I (2011) *Predicting and changing behavior*. Psychology Press.

Flynn C, Yamasumi E, Fisher S, Snow D, Grant Z, Kirby M, Browning P, Rommerskirchen M en Russell I (2021) *Peoples' climate vote*. United Nations Development Programme.

Fransson N en Gärling T (1999) Environmental concern: conceptual definitions, measurement methods, and research findings. *Journal of Environmental Psychology, 19*(4): 369–382.

Franzen, A., & Meyer, R. (2010). Environmental attitudes in cross-national perspective: a multilevel analysis of the ISSP 1993 and 2000. *European Sociological Review, 26*(2): 219–234.

Geerts R, Morrens B, Coertjens D, Vandermoere F en Loots I (2022) *Invloed van sociale achtergrond, gezinscontext en schoolcontext op milieuattituden van jongeren. Een exploratieve analyse op basis van data uit het Vlaamse Humane-biomonitoringsprogramma 2016-2020*.

Gelissen J (2007) Explaining popular support for environmental protection: a multilevel analysis of 50 nations. *Environment and Behavior, 39*(3): 392–415.

Georgeou N een Haas B (2019) Power, exchange and solidarity: case studies in youth volunteering for development. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations, 30*(6): 1406–1419.

Guha R en Alier JM (2013) *Varieties of Environmentalism: Essays North and South*. Routledge.

Han H en Ahn SW (2020) Youth mobilization to stop global climate change: Narratives and impact. *Sustainability (Switzerland), 12*(10).

Haugestad CAP, Skauge AD, Kunst JR en Power SA (2021) Why do youth participate in climate activism? A mixed-methods investigation of the #FridaysForFuture climate protests. *Journal of Environmental Psychology*, 76.

Heimlich JE en Ardoin NM (2008) Understanding behavior to understand behavior change: A literature review. *Environmental Education Research, 14*(3): 215–237.

Henn M, Sloam J en Nunes A (2022) Young cosmopolitans and environmental politics: how postmaterialist values inform and shape youth engagement in environmental politics. *Journal of Youth Studies, 25*(6): 709–729.

Hermans M en Korhonen J (2017) Ninth graders and climate change: Attitudes towards consequences, views on mitigation, and predictors of willingness to act. *International Research in Geographical and Environmental Education, 26*(3): 223–239.

Hine R, Peacock J en Pretty J (2008) *Evaluating the impact of environmental volunteering on behaviours and attitudes to the environment* [Report for BTCV Cymru]. University of Essex.

Hornsey MJ en Lewandowsky S (2022) *A toolkit for understanding and addressing climate scepticism*. *Nature Human Behaviour, 6*(11): 1454–1464.

Hornsey MJ, Chapman CM en Humphrey JE (2022) Climate skepticism decreases when the planet gets hotter and conservative support wanes. *Global Environmental Change, 74*.

Hubert MM, Weatherton, M en Schussler EE (2024) Emotion, fact, and anthropogenic disturbances:

undergraduate attitudes toward wildfire and urbanization after a brief intervention. *CBE Life Sciences Education, 23*(1).

Inglehart R (1990) *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton University Press.

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (2023) *AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023*.

Joireman JA, Lasane TP, Bennett J, Richards D en Solaimani S (2001) Integrating social value orientation and the consideration of future consequences within the extended norm activation model of pro-environmental behaviour. *British Journal of Social Psychology, 40*(1): 133–155.

Joireman JA, Van Lange PAM en Van Vugt M (2004) Who cares about the environmental impact of cars?: Those with an eye toward the future. *Environment and Behavior, 36*(2): 187–206.

Kastner K en Matthies E (2023) On the importance of solidarity for transforming social systems towards sustainability. *Journal of Environmental Psychology, 90*, 102067.

Kellstedt PM, Zahran S en Vedlitz A (2008) Personal efficacy, the information environment, and attitudes toward global warming and climate change in the United States. In *Risk Analysis, 28*(1): 113–126.

Kemmelmeier M, Król G en Young K (2002) Values, economics, and pro-environmental attitudes in 22 societies. *Cross-Cultural Research, 36*(3): 256–285.

Kochuyt T en Abts, K (2017) Ongehoord populisme: Gesprekken met Vlaams Belang-kiezers over stad, migranten, welvaartsstaat, integratie en politiek. ASP Editions.

Kollmuss A en Agyeman J (2002) Mind the Gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Environmental Education Research, 8*(3): 239–260.

Kulin J, Johansson Sevä I en Dunlap RE (2021) Nationalist ideology, rightwing populism, and public views about climate change in Europe. *Environmental Politics, 30*(7), 1111–1134. DOI:10.1080/09644016.2021.1898879

Le Hebel, F., Montpied, P., & Fontanieu, V. (2014). What can influence students' environmental attitudes? results from a study of 15-year-old students in France. *International Journal of Environmental and Science Education, 9*(3) 329–345.

Lee K, Gjersoe N, O'Neill S en Barnett J (2020) Youth perceptions of climate change: A narrative synthesis. In *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change* (Vol. 11, Issue 3). Wiley-Blackwell.

Lee TM, Markowitz EM, Howe PD, Ko C-Y en Leiserowitz AA (2015) Predictors of public climate change awareness and risk perception around the world. *Nature Climate Change, 5*(11): 1014–1020.

Lindsay JJ en Strathman A (1997) Predictors of recycling behavior: an application of a modified health belief model. *Journal of Applied Social Psychology, 27*(20): 1799–1823.

Lupton RN, Myers WM en Thornton JR (2015) *Political sophistication and the dimensionality of elite and mass attitudes, 1980–2004. The Journal of Politics*, 77(2): 368–380.

Maibach EW, Leiserowitz A, Roser-Renouf C en Mertz CK (2011) Identifying like-minded audiences for global warming public engagement campaigns: An audience segmentation analysis and tool development. *PLoS ONE, 6*(3).

Maly I (2012) N-VA Analyse van een politieke ideologie. EPO.

Matthieu J en Junius N (2023) Searching for a democratic equalizer: Citizenship education's moderating effect on the relationship between a political home and internal political efficacy. *Social Science Research, 115*.

McMillan M, Hoban T, Clifford W en Brant M (1997) Social and demographic influences on environmental attitudes. *Journal of Rural Social Sciences, 13*(1).

Milfont TL, Wilson J en Diniz P (2012) Time perspective and environmental engagement: A meta-analysis. *International Journal of Psychology, 47*(5): 325–334.

Mohai P, Pellow D en Timmons R (2009) Environmental Justice. *Annual Review of Environment and Resources, 34*: 405–430.

Mostafa MM (2016) Post-materialism, Religiosity, Political Orientation, Locus of Control and Concern for Global Warming: A Multilevel Analysis Across 40 Nations. *Social Indicators Research, 128*(3): 1273–1298.

Nairn K (2019) Learning from young people engaged in climate activism: the potential of collectivizing despair and hope. *Young, 27*(5): 435–450.

O'Brien K, Selboe E en Hayward BM (2018) Exploring youth activism on climate change: Dutiful, disruptive, and dangerous dissent. *Ecology and Society 23*(3).

Oladipo A, Awofala AOA en Osokoya MM (2020) Investigating pre-service science, technology, and mathematics teachers' attitudes toward climate change in Nigeria. *Journal of Educational Sciences, 4*(2): 220.

Ostrom E (2010) Analyzing collective action. *Agricultural Economics, 41*(s1): 155–166.

Poot F en Bauwens J (2023) 'like the oceans we rise': news frames on youth for climate. *Young, 31*(2): 107–123.

Schwartz SH (1992) Universals in the content and structures of values: Theoretical ad vances and empirical tests in 20 countries. In Zanna M (red.), *Advances in experimental psychology* (Vol. 25, pp. 1–65). Orlando, FL: Academic Press.

Seymour V, King M en Antonaci R (2018) Understanding the impact of volunteering on pro-environmental behavioural change. *Voluntary Sector Review, 9*(1): 73-88.

Shirani F, Groves C, Parkhill K, Butler C, Henwood K en Pidgeon N (2017) Critical moments? Life transitions and energy biographies. *Geoforum, 86*: 86–92.

Shove E (2010) Beyond the ABC: Climate Change Policy and Theories of Social Change. *Environment and Planning A: Economy and Space, 42*(6): 1273–1285.

Silva JM (2012) Constructing Adulthood in an Age of Uncertainty. *American Sociological Review, 77*(4): 505–522.

Smith EK en Mayer A (2018) A social trap for the climate? Collective action, trust and climate change risk perception in 35 countries. *Global Environmental Change, 49*: 140–153.

Spruyt B en Van Droogenbroeck F (2024) Worlds apart? An empirical assessment of education as a social boundary among young people in Flanders. *International Studies in Sociology of Education*, 1–21.

Steg L en De Groot J (2012) Environmental values. In S. Clayton (Ed.), *The Oxford handbook of environmental and conservation psychology* (pp. 81–92). Oxford University Press.

Swidler A (1986) Culture in action: symbols and strategies. *American Sociological Review, 51*(2): 273–286.

Syed M en Mitchell L (2016) How Race and Ethnicity Shape Emerging Adulthood. In Arnett JJ (Red.), *The Oxford Handbook of Emerging Adulthood* (pp. 87–100). Oxford University Press.

Taniguchi H en Marshall GA (2018) Trust, political orientation, and environmental behavior. *Environmental Politics, 27*(3): 385–410.

Tasquier G en Pongiglione F (2017) The influence of causal knowledge on the willingness to change attitude towards climate change: results from an empirical study. *International Journal of Science Education, 39*(13): 1846–1868.

Thompson S, Michaelson J, Abdallah S, Johnson V, Morris D, Riley K en Simms A (2011) *'Moments of Change' as opportunities for influencing behaviour [Monograph]*. Department for Environment, Food and Rural Affairs.

Torbjörnsson T, Molin L en Karlberg M (2011) Measuring attitudes towards three values that underlie sustainable development. *Utbildning Och Demokrati, 20*(1): 97–121.

Vieira J, Castro SL en Souza AS (2023) Psychological barriers moderate the attitude-behavior gap for climate change. *PLoS ONE, 18*(7 July).

Vlaamse Overheid (2023) *Omgevingsanalyse van het beleidsdomein onderwijs en vorming 2024-2029*. https://www.vlaanderen.be/publicaties/omgevingsanalyse-van-het-beleidsdomein-onderwijs-en-vorming

Wan J, Hassan MS en Rui S (2024) Relationship Between Background of Youth and Their Awareness, Attitude and Perception Towards Climate Change. *PaperASIA, 40*(4b): 114–131.

Warde A (2005) Consumption and Theories of Practice. J*ournal of Consumer Culture, 5*(2): 1469–5405.

Weigel R en Weigel J (1978) Environmental concern: the development of a measure. *Environment and Behavior, 10*(1): 3-15.

Weinberger MF, Zavisca JR en Silva JM (2017) Consuming for an imagined future: middle-class consumer lifestyle and exploratory experiences in the transition to adulthood. *Journal of Consumer Research, 44*(2): 332–360.

Welch D en Warde A (2015) Chapter 5: Theories of practice and sustainable consumption. In Reisch L en Thøgersen J (Red.), *Handbook of Research on Sustainable Consumption* (pp. 84–100). Edward Elgar Publishing.

Xiao C en Dunlap RE (2007) Validating a comprehensive model of environmental concern cross-nationally: a U.S.-Canadian comparison. *Social Science Quarterly, 88*(2): 471–493.

Zelezny LC, Chua P-P en Aldrich C (2000) New ways of thinking about environmentalism: elaborating on gender differences in environmentalism. *Journal of Social Issues, 56*(3): 443–457.

Over de auteurs

Fien Pauwels is onderzoeker aan de Vrije Universiteit Brussel en lid van de onderzoeksgroep BRISPO (Onderzoekscluster TOR). Daarnaast is ze als onderzoeker verbonden aan het Jeugdonderzoeksplatform.

Robine Horckmans is promovenda aan de Vrije Universiteit Brussel en lid van de onderzoeksgroep BRISPO (Onderzoekscluster TOR). Daarnaast is ze FWO-onderzoeker (Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek Vlaanderen). Haar onderzoek richt zich op duurzaamheid en de middenklasse.

Bram Spruyt is hoogleraar sociologie aan de Vrije Universiteit Brussel en lid van de onderzoeksgroep BRISPO (Research Cluster TOR). Zijn onderzoeksinteresses omvatten de studie van intergroepsrelaties, jeugd sociologie en opinieonderzoek. Daarnaast is hij een van de medebegeleiders van het Jeugdonderzoeksplatform.

Jessy Siongers is assistent professor cultuurmanagement aan de VUB en senior onderzoeker sociologie, verbonden aan de Universiteit Gent en de VUB. Ze coördineert het interuniversitaire Centrum voor Cultuuronderzoek, en haar onderzoek bestrijkt de culturele, onderwijs- en jeugdsociologie, met een focus op publieksonderzoek, belemmeringen voor sociale en culturele participatie, en cultuureducatie. Daarnaast is ze medebegeleider van het Jeugdonderzoeksplatform.

Appendix

Appendix 1. Beschrijvende statistieken voor alle variabele

Categorische variabelen		Frequentie	Percentage
Gender			
	Jongens	462	51,2
	Meisjes	441	48,8
Migratieachtergrond			
	Geen migratieachtergrond	716	79,3
	Migratieachtergrond	187	20,7
Subjectief inkomen			
	(Heel) moeilijk om rond te komen	173	19,1
	Redelijk gemakkelijk om rond te komen	268	29,7
	(Heel) makkelijk om rond te komen	461	51,1
Opleiding			
	Doorstroomrichtingen	462	51,1
	Arbeidsgerichte richtingen	262	29
	Richtingen met een dubbele finaliteit	180	19,9
Vrijwillig engagement			
	Geen vrijwillig engagement	162	17,9
	Vrijwillig engagement	742	82,1
Rechts-conservatief			
	Niet rechts-conservatief	695	76,9
	Rechts-conservatief	208	23,1
Werken			
	Niet werkend	619	68,4
	Werkend	285	31,6
Zelfstandig wonen			
	Niet zelfstandig wonen	767	84,9
	Zelfstandig wonen	136	15,1

Continue variabelen	Gemiddelde	Standaardafwijking
Leeftijd	20,70	2,92
Politieke interesse	5,09	2,85
Sociaal vertrouwen	5,07	1,83